

Deel III. Grepen uit Bakkers Leven 4.

Grepen uit Bakkers leven 4 (7 november 1981): [hoofdstuk 8 naar 9]

JUBILEUM 25 JAAR KAMER, DU PERRON, VELTMAN

Op 7 november 1981 werd de receptie bij het vijfentwintigjarig jubileum van Marcus Bakker uitbundig bezocht, meldde *De Waarheid*. Vrijwel alle ministers waren aanwezig, onder wie premier Van Agt (CDA), en de vicepremiers Den Uyl (PvdA) en Terlouw (D'66). Het kabinet had haar zitting vanwege de receptie onderbroken. Alle voorzitters van de Kamerfracties waren er, CDA-voorzitter Bukman, oud-bewindslieden zoals Biesheuvel (ARP/CDA), Toxopeus (VVD), Geertsema (VVD), Kleisterlee en Schmelzer (KVP/CDA), ex-Kamerleden zoals freule Wttewaal van Stoetwegen (CHU/CDA), dominee Abma (SGP) en Annelien Kappeijne van de Coppello (VVD), burgemeester Lems (PvdA) en wethouder Wim Nieuwenhuys (CPN) van Zaandam, leden van de parlementaire pers en delegaties van arbeiders van Ford en de NSM. Namens het partijbestuur bood Hoekstra hem de briefwisseling tussen Du Perron en Ter Braak aan, 'een groot cultuurhistorisch, antifascistisch en humanistisch document'. Max de Bock roemde Bakker namens de parlementaire pers om zijn ongeunstelde spreekstijl, zijn helder analytisch vermogen en zijn onbedorven natuur als volksvertegenwoordiger, en vergat niet op zijn journalistieke kwaliteiten te wijzen. Namens de werknemers van de ADM/NSM dankte actieleider Coen Veltman Bakker voor zijn inzet in de strijd voor het behoud van de Amsterdamse werf. Hij bood hem de doorsnede van een schip aan, met daarboven een portaalkraan met opschrift '1981' en een bel: 'De bel die deel uitmaakt van ons cadeau kun je iedere keer luiden om de mensen wakker te schudden als de strijd tot werkgelegenheid opnieuw moet worden aangeboden. Marcus; we hebben samen de strijd om de NSM gewonnen, maar er zullen nog vele slagen gevoerd moeten worden.'

Kamervoorzitter Dolman (PvdA) noemde de opkomst op de receptie 'de bevestiging dat de CPN-fractie in de Tweede Kamer een volwaardige politieke fractie is', 'Bakker heeft het aanzien van het parlement bij de bevolking verhoogd'.

Een kwarteeuw daarvoor kwam Bakker te laat en had de Kamervoorzitter hem geen hand willen geven. Het verschil met 7 november 1956 had niet groter kunnen zijn.

In de periode van Bakkers afscheid speelde de voltooiing van de nieuwe grondwet, die het woord ‘democratie’ had gemeden. Ook daarom was ‘Democratie: wie bewaakt de bewakers?’ de gepaste titel van het interview met Bakker dat parlementair redacteur Constant Vecht op 7 november 1981 in *De Waarheid* schreef. Hier volgt een deel ervan:

Zie jij de parlementaire democratie nu als een middel voor de arbeidersbeweging ter bereiking van een hoger doel, of ook als een doel, als een waarde op zichzelf?

Ik zie het als een waarde op zichzelf, als een onmisbare functie. Het wordt een doel op het moment dat ze er niet is. In de oorlog was het een doel. Op het moment dat ze er is, is het vooral functie. Daar bedoel ik dit mee: het essentiële van democratie is voor mij dat het een antwoord is op de vraag die destijds al door de Romein Juvenalis is gesteld: *wie zal de bewakers bewaken?* In de maatschappij bestaat macht, dat is een gegeven. En de kernvraag is deze: wordt de macht gecontroleerd ja of nee, en is ze te vervangen? Die twee dingen horen bij elkaar. Het gaat niet alleen om de controle, want als er geen opening is voor machtsvorming tegenover de bestaande macht dan is de controle op zichzelf machteloos. Met andere woorden: controle dient gepaard te gaan met het recht op meningsverschil, vrije meningsuiting en met het recht op vrije organisatie.

Ik kom nu op de kwestie over de verhouding tussen democratie en socialisme. De laatste tijd heb ik me afgevraagd of er een totaalformulering bestaat over democratie. En dan niet de kinderachtige manier van terugvertalen naar het Grieks en van het Grieks naar het Nederlands en zo. Nee, is er een definitie te geven? Eigenlijk denk ik van niet omdat het begrip democratie ‘gelaagd’ is, op verschillende manieren functioneert. Ik kan dat misschien als volgt illustreren: op een bepaald moment stond heel centraal in het onderwijs de democratisering, en daar bleek men twee dingen onder te verstaan. De ene democratisering was de zeggenschap van diegenen die aan het onderwijsproces deelnemen; dat is de controle waar ik het over had. De andere democratisering was het optrekken van iedereen naar een zodanig niveau dat ieder kind als het ware gelijke mogelijkheden tot ontwikkeling krijgt. Ook dat werd – op zichzelf terecht – democratisering genoemd. In onze samenleving is de nadruk op het eerste komen te liggen. Die controle dus. Terwijl in socialistische landen democratisering bijna uitsluitend dat tweede, die verheffing, is. En wat zegt de CPN op het moment dat ze stelt dat socialisme en democratie onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn? Dan zeggen we dat socialisme voor ons niet alleen die verheffing is, maar ook de mogelijkheid van alternatieve machtsvorming. Wij zijn niet bereid om afstand te doen van één van de twee. Dat is het verschil met de socialistische landen. Daar zie je wel de verhoging van het culturele niveau, maar het antwoord op de vraag ‘wie zal de bewakers bewaken?’ hebben ze nog niet gegeven. Of ze hebben de verkeerde antwoorden

gegeven door het democratisch-centralisme op een verkeerde manier toe te passen. Democratisch-centralisme is een organisatievorm van gelijkgezinden. Maar je bent niet gelijkgezind omdat je aan deze of gene kant van de een of andere grens bent geboren.

Je definieert socialisme nu eigenlijk als het realiseren van democratie in alle opzichten?

Ik geloof dat dat de slotsom is. We hebben het zojuist over de staat gehad en over de vraag hoe men hem democratisch kan controleren. Maar onze staat functioneert binnen een maatschappij waarin zeer fundamentele tegenstellingen bestaan die niet door de staat als zodanig kunnen worden opgeheven. Onze maatschappij is gebaseerd op de ondernemingsgewijze productie, op het particuliere eigendom van kapitaal dat in wezen ongecontroleerd functioneert. Het kapitalisme als zodanig is een ondemocratisch element. Het keert zich door zijn aard tegen volledige democratie. Het opheffen van structurele posities waardoor enkelingen of groepen macht over anderen uitoefenen, dat is socialisme.

Parlementaire democratie is een essentieel onderdeel van democratie, maar niet de enige vorm van democratie. Vakbondsvrijheid, actievrijheid, dat is ook democratie. Waarom is het volgens jou niet ondemocratisch als actievoerders zich niet neerleggen bij beslissingen die door de volksvertegenwoordiging zijn genomen?

Omdat de wezenlijke tegenstellingen in de maatschappij niet dezelfde zijn als de verhoudingen in het parlement, en tussen parlement en regering. Het parlement is een verlengstuk van wat zich in de maatschappij afspeelt. Maar dat verlengstuk is niet van dezelfde samenstelling en geeft vaak maar een flauwe of zelfs verkeerde afspiegeling van de maatschappelijke verhoudingen en botsingen. Zou je de problematiek beperken tot wat zich in dat verlengstuk afspeelt, dan zou je de zaak ondersteboven keren. Je kunt niet een spiegel tot het hoofdterrein van het leven benoemen. En omdat dat zo is, moet een parlement zeer omzichtig met zijn posities omgaan en niet via de staat zijn inzichten op willen dringen aan de maatschappij. Het parlement moet een bepaalde terughoudendheid kennen. Eén van de meest fundamentele verhoudingen in de maatschappij is die tussen de vakbeweging en de ondernemers. Het parlement moet zich ten opzichte van die verhouding zeer terughoudend gedragen, wil het z'n waarde als parlement behouden: het moet bijvoorbeeld geen loonmaatregel goedkeuren.

HET GEHEIME CONTACT VAN MAARTEN SCHAKEL MET BAKKER

In *Trouw* van 7 november 1981 schreef zijn collega Maarten Schakel (ARP/CDA), tot voor kort eveneens een gangmaker in de Kamer, over zijn geheim contact met Bakker onder meer:

Bakker behoort tot de stamgasten, een echte Huisdoffer. Tweederde van zijn diensttijd heb ik als collega mede beleefd, in die periode enkele honderden Kamergenoten meegemaakt, zou ik de ereprijs voor de beste mogen toekennen, dan ging die zonder enige weifeling mijnerzijds naar Bakker. Ware hij lid van PvdA of CDA – de rillingen lopen hem over de revolutionaire rug – dan zou hij op dit moment Kamervoorzitter zijn. En een hele goede. Het reglement van orde kent hij op zijn duimpje. Het is mij trouwens ook in ander verband al lang opgevallen dat communisten de mogelijkheden, die reglementen hun bieden, optimaal weten te benutten. Dat kan geen toeval zijn. Bij Bakker is het niet primair dat reglement van orde, het zit 'm met name in de uitnemende wijze waarop hij het politiek handwerk uitoefent. *Primus inter pares*. Het communisme is een naar systeem, lieden die ermee flirten vind ik gevaarlijk, mensen die het vergoelijken zijn naar mijn mening kortzichtig. Waar ik dit systeem bestrijden kan, zal ik het niet laten, maar de communist Bakker mag ik en velen met mij; een gaaf mens. Een gevoelig man. Het sterke in hem is, dat die waardering niet verworven werd door zich bij de andersdenkende 'in te likken'. Er is weleens een liberaal, socialist, christendemocraat, die men in de koffiekamer niet als zodanig herkent. Hun woord, hun daad, hun houding, kloppen niet met het signalement, dat ze in de plenaire zaal van zichzelf verspreiden. Niet aldus Bakker. Die is vóór en achter het gordijn communist. Punt. Uit.

Bakker geniet van het parlementaire bedrijf. Dat heeft gevaarlijke kanten voor één van de weinige revolutionaire snoeken in de 'burgerlijk-kapitalistische' parlementaire visvijver. Dat juist hij het desalniettemin zo lang volhield is een extra pluim op zijn muts. Ik reken het ook tot een pluspuntje voor de provincie Nederland van de communistische wereldkerk. Als wij dan toch op de toer zitten van de waarheid en niets dan de waarheid, moet het er maar uit: deze antirevolutionair heeft met deze jubilerende revolutionair een 'geheim' contact onderhouden. Hij zit links van de voorzitter, ik zat rechts. Vóór dat voorzittersgestoelte heen hadden wij 'tijdens de voorstelling', talloze malen oogcontact. Ik denk, dat het voortvloeide uit een verwante aanleg tot droge humor. Wij stevenden ieder op onze beurt bij tijd en wijle naar zijn (mijn) overkant om een *bon mot* te lozen. Tot de mensen, die dit oud-Kamerlid mist, behoort Bakker. Hij herhaalt zijn felicitatie. God behoede je, Marcus.